

Magazín M – rozhovor o projektu Interaktivní mapy francouzštiny v ČR

Adam Lukůvka, Václava Bakešová, Hana Delalande, Monika Hrstková

Projekt interaktivní mapy vznikl jako reakce na dotazníkové šetření, které proběhlo v roce 2020 a zúčastnilo se jej 276 vyučujících. Jaká hlavní zjištění o stavu výuky francouzštiny na českých školách z dotazníků vyplynula?

HD: Dotazníkové šetření potvrdilo trend, který plyne i ze statistik MŠMT, že zájem o francouzštinu v České republice klesá, a to na základních i středních školách. Z ankety dále například vyplynulo, že průměrný týdenní úvazek francouzštináře je 9 hodin, což může být problematické pro jednooborové absolventy. Pokud nemohou učit další předmět, někteří musí pracovat na další škole nebo podstupují rekvalifikaci. Na druhou stranu se ukazuje, že díky osobní angažovanosti učitelů je často francouzština nabízena alespoň jako kroužek, a to může časem vést k otevření plnohodnotné skupiny. To také potvrdila část respondentů, kterým se francouzštinu povedlo do nabídky jazyků nově zavést.

Jako hlavní důvody poklesu francouzštiny respondenti uvedli to, že žákům nebo jejich rodičům připadá těžká. Dále, že rodiče žáků, kteří si francouzštinu chtějí vybrat, jim toto rozhodnutí rozmlouvají. To vysvětluje další zjištění: francouzština není považovaná širokou veřejností za jazyk užitečný pro budoucí uplatnění žáků. Problémem také bývá návaznost výuky francouzštiny mezi ZŠ a SŠ. Protože se ji dle statistik MŠMT na ZŠ učí pouze 0.8 % žáků, na středních školách se pak stěží naplní minimální potřebný počet pro otevření skupiny. Když žáci před nástupem na střední školu s tímto jazykem nebyli v kontaktu, vyberou si raději jazyk, který se učili už dříve.

VBa: Záleží také na vedení školy. 36 % respondentů působí na školách skutečně osamoceně, pouze ve 32 % případech jsou v jedné škole francouzštináři dva. Z odpovědí vyplývá, že v případě osamocení vyučující(ho) není vedení francouzštině nakloněno také z pochopitelné obavy, že v případě jakékoliv komplikace, např. zdravotní, nebo např. při odchodu na rodičovskou dovolenou, nebude možné za vyučující zastoupit. Existuje ale také Sdružení učitelů francouzštiny, které poskytuje svým členům podporu a posiluje vědomí sounáležitosti, jistě by umělo pomoci i s hledáním náhrady, podobně jako fakulty, kde se vzdělávají budoucí učitelé.

HD: Respondenti sami vyjádřili zájem o meziškolní spolupráci s kolegy ze svého okolí. Jedna z respondentek konkrétně uvedla, že by jí velmi pomohlo mít přehled o základních školách s výukou francouzštiny v okolí školy, kde učí. Umožnilo by jí to kontaktovat učitele, organizovat společné projekty a se svými středoškoláky pro děti ze ZŠ připravit motivační aktivity.

A v tom vidíme potenciál našeho projektu. Ukázat, co vše je možné s francouzštinou dělat, a to na všech stupních škol, včetně vysokých, ale i na pracovním trhu. A zároveň zviditelnit všechny základní a střední školy, ve kterých se francouzština učí, alespoň jako kroužek nebo ve kterých by se učit mohla, pokud by se dal dohromady dostatečný počet zájemců. A tím zjednodušit navázání spolupráce mezi všemi subjekty.

Čím si myslíte, že by šlo klesající počet studentů francouzštiny zvrátit? Čím je motivovat?

VBa: Největší motivací je asi touha nebo potřeba jít za svým snem. Tedy kdo má své vysněné pracovní místo nebo svou vysněnou zemi, kam by se chtěl podívat, ten tomu přizpůsobí také své kroky. Při výběru jazyka toto hraje určitě svou roli, proto by motivaci mohlo zvýšit více informací, aby nepanovaly zkreslené představy o tom, co se s tím kterým jazykem dá v budoucnu dělat. K tomu by měla do budoucna sloužit hlubší spolupráce mezi školami a firmami. Aby žáci věděli, k čemu je dobré se jazyky, v našem případě francouzštinu, učit. Učitelé v anketě také volali po spolupráci ZŠ a SŠ s univerzitami. Zde mohou být motivačním prvkem např. zážitky ze zahraničních pobytů. Studující, kteří se zúčastnili pobytů v rámci programu Erasmus+, rádi nadšeně o svých zkušenostech vyprávějí. Sdílejí se o všem náročném, čím mohli projít (např. administrativním martyriem), ale většinou svědčí o tom, že pobyt v zemi, jejíž jazyk studují, je z mnoha důvodů nadchl, obohatil a nasměroval dál. Studenti učitelství mohou také do škol docházet a organizovat pro žáky některé motivační aktivity nebo vést kroužek francouzštiny.

HD: Z dotazníku vyplývá, že výběr cizího jazyka na ZŠ do velké míry ovlivňují rodiče. Je tedy potřeba pomoci učitelům najít vhodné argumenty a důvody právě pro ně, aby se dozvěděli, proč může francouzština být pro jejich děti vhodnou volbou. Možná chybělo mít na jednom místě ucelenější informace nebo přehled o tom, co se všechno nabízí na jednotlivých stupních vzdělávání i na trhu práce.

Pro dobrou motivaci záleží ale i na osobnosti učitele, ale také na dalších aktivitách. Z ankety také víme, že učitelé žáky (i rodiče) motivují díky mezinárodním projektům, eTwinningu, inovativním metodám výuky apod. Nebo projektovými dny a spoluprací s francouzskými aliancemi nebo centry. Uvedu jeden konkrétní příklad: naše absolventka Anna, která působí na jedné z brněnských základních škol, připravila pro žáky nástěnku plnou argumentů, proč je francouzština „cool“. Podařilo se jí tak (i díky podpoře vedení) zavést ji jako 2. cizí jazyk a navíc vede mimoškolní aktivitu „Francouzský klub“ ve škole, kde se před tím tento jazyk neučil. Jiní učitelé zvou do hodin absolventy, kteří studují něco zajímavého nebo mají vysněnou práci právě díky znalosti francouzštiny.

Je potřeba si ale uvědomit si, že nějaký čas potrvá, než se konkrétní opatření projeví, např. než žáci základních škol vstoupí na trh práce. Je tedy důležité zaměřit se na podporu vícejazyčnosti na všech stupních vzdělávání.

V současné době na školách ve výuce cizích jazyků jasně převládá angličtina, se kterou se mladí lidé setkávají také třeba na internetu, ve filmech či počítačových hrách. Pro studenty může být určitě výhodou znát kromě angličtiny i další cizí jazyk. V České republice mnohé firmy právě hledají pracovníky se znalostí francouzštiny. Může být dobré uplatnění jedna z hlavních motivací učit se francouzsky?

VBa: Pro studenty to není jen výhoda, ale téměř nezbytnost. Velmi dobrá znalost alespoň dvou cizích jazyků začíná být na trhu práce v ČR samozřejmostí. Také při studiu na univerzitě se žádá znalost dvou cizích jazyků, studenti z nich musí složit zkoušky, aby mohli své studium jakéhokoliv oboru uzavřít. Navíc, mnohojazyčnost je jedna z klíčových evropských politik, k níž se zavázala i Česká republika. I ředitelé škol by to měli respektovat a umožňovat výuku jazyků

i v menších skupinkách žáků dle zájmu. Tady nejde jen o francouzštinu, ale o celou pestrou nabídku jazyků, aby se mohla vícejazyčnost naplňovat.

MH: Pro mě byla možnost následného výborného uplatnění na trhu práce díky znalosti francouzštiny klíčová. Jelikož se angličtina bere pro pracovní uplatnění jako samozřejmost, znalost francouzštiny je pro uchazeče o zaměstnání velkou výhodou na trhu práce. Psala jsem na toto téma svou závěrečnou práci a díky tomu vím, že mnozí absolventi francouzsky vyučovaného programu zakončeného dokonce dvojím diplomem zaznamenali právě díky svým jazykovým kompetencím kariérní postup a obecně jsou na pracovním trhu velmi žádaní.

Francouzská kultura určitě také může být jednou z motivací – v ČR jsou populární francouzské filmy a také třeba víno. Mohou propagaci francouzštiny napomoci také třeba filmové festivaly a další kulturní akce?

VBa: Určitě takové akce mohou probouzet zájem, každoroční *Festival francouzského filmu*, který spolupořádá Francouzská aliance, nebo festival *Bonjour Brno* (příp. *Bonjour...* s názvem jiného města) s mnoha různorodými aktivitami mají potenciál oslovit různé cílové skupiny, ať už díky zájmu o hudbu, literaturu, umění nebo gastronomii. Pozornost přitahuje ale např. i historie a s ní i náročná témata. Např. když jsme před pár lety pořádali spolu s paní Evou Lustigovou promítání dokumentárního filmu *Děti v Terezíně a nestvůra s knírkem* s následnou diskusí s jeho režisérkou Henriette Chardak, obávali jsme se, že zájem nebude veliký. Jaké bylo naše překvapení, když univerzitní kino Scala bylo plné a mezi diváky byly dokonce i děti. Jejich průvodkyně nám vysvětlila, že se právě připravují na představení opery *Brundibár*, které se film také týká. Jistě že tady šlo o něco jiného než jen primárně o francouzštinu, ale film i diskuse byly vedeny ve francouzštině. A možná jde i o toto uvědomění si potřeby jazyků, že nemusí být cílem, ale nástrojem na cestě k obohacení, ke vzdělání, k porozumění dalším kulturám nebo třeba historii. Jazyk se tak propojí s nějakým zážitkem, vyvolá pozitivní nebo negativní emoce. To je potom silný motivační nástroj. V obou směrech ovšem.

Co konkrétně má v projektu Interaktivní mapy francouzštiny na starost Katedra francouzského jazyka a literatury PdF MU? A jak vypadá spolupráce s dalšími organizacemi, které se na projektu podílí?

VBa: Naše katedra projekt koordinuje, stejně tomu bylo i v případě dotazníkového šetření. Pochází odtud i původní inspirace pro mapu díky studentce Monice Hrstkové, ještě o tom pohovoří. Partnerům v naší pracovní skupině se nápad velmi zalíbil a hledali jsme, jak ho uskutečnit.

MH: Z odpovědí v dotazníku bylo jasné, že je třeba najít způsob, jak dát na jedno místo přehled informací a podkladů pro učitele. Že to může být mapa, a to přímo kartografický software ArcGis, mne napadlo během jedné z přednášek Ekonomie neziskového sektoru na ESF MU, kde nám doc. Hyánek představoval projekt *mapaneziskovek.cz*. Pan docent následně také souhlasil s tím, že se jejich projektem můžeme inspirovat, doporučil nám kartografa a pomohl zajistit univerzitní licenci. Spolupráce s ESF si opravdu vážíme.

HD: V širší pracovní skupině našeho projektu jsou kromě naší katedry ještě zástupci kateder francouzského jazyka a literatury pedagogických fakult z Univerzity Karlovy a z Univerzity

Hradec Králové, dále předsedkyně Sdružení učitelů francouzštiny (SUF), sdružení vysokoškolských vyučujících Gallica, atašé pro francouzský jazyk z Francouzského institutu, zástupci Francouzsko-české obchodní komory (FČOK) a univerzitních jazykových center. Právě díky členům skupiny se nám podařilo sehnat kompletní data o vysokoškolských programech s francouzštinou, o programech zakončených dvojím diplomem a o univerzitních jazykových centrech v ČR. Díky FČOK máme data od téměř tří set firem. Důležitá je i finanční podpora ze strany členů skupiny, díky které můžeme využívat služeb kartografa. Partneři také pomáhají projekt propagovat na sociálních sítích, komunikují se školami a s firmami.

Jak byste v krátkosti popsaly cíle projektu?

VBa: Tento projekt propojil většinu očekávání, která vzešla ze zmíněného dotazníkového šetření, protože díky zobrazení všech možných subjektů spojených s francouzštinou se usnadní spolupráce mezi školami, ale i mezi školami a univerzitami nebo mezi školami a firmami. Dalším cílem je motivovat žáky a studenty, ale i jejich rodiče, aby si zvolili francouzštinu jako cizí jazyk, který se budou učit, protože uvidí, že to má smysl a jeho uplatnění je široké. Cílem je tedy zobrazit co nejvíce možností pro studium, využití a uplatnění francouzštiny, jak při volbě studijního zaměření, tak pro uplatnění na trhu práce.

Bude mapa přímo propojovat vzdělávací instituce s firmami, které budou hledat pracovníky a studenty na stáže?

VBa: Na tom právě pracujeme. Na mapě lze najít odkazy na oficiální kontakty všech zobrazených subjektů, což usnadňuje hledání i komunikaci. Mapu jsme zamýšleli zprovoznit hlavně pro učitele, aby měli k dispozici nástroj s informacemi, ale do budoucna i s různými inspiracemi možné spolupráce. Na katedře sami máme už nějakou zkušenost, spolupracujeme s několika firmami díky výuce odborné francouzštiny kolegyně Delalande. Podobně jako studenty učitelství posíláme do škol, pro studenty programu Francouzský jazyk pro hospodářskou činnost hledáme kontakty s pracovišti, kde by svou francouzštinu mohli případně uplatnit.

MH: Díky tomu, že katedra spolupracuje s potenciálními zaměstnavateli studentů, jsem se během studia mohla podívat na exkurzi do několika firem, diskutovat s jejich zaměstnanci, s ředitelem FČOK nebo ředitelem jedné francouzské společnosti v ČR. I mým spolužákům pomohla setkání s absolventy našeho oboru v těchto firmách, někteří chodí následně do těchto institucí na stáže. Studenti totiž během studia získávají lepší představu o tom, co by mohli v budoucnu třeba jednou dělat. Já díky tomu v jedné z firem, se kterou katedra spolupracuje, začínám pracovat za dva týdny.

HD: Firmy mají velký zájem o absolventy VŠ hovořící francouzsky, ale spolupráce s firmami by měla smysl i na ZŠ a SŠ. Díky mapě se kontakty již navazují, společně přemýšlíme, hledáme oslovující formy. Je dobré spolupracovat i s absolventy, snažíme se být v kontaktu. Na začátku února také proběhla první schůzka několika učitelů a zástupců firem, kterou jsme koordinovaly. Cílem byla diskuse o různých možnostech a formách spolupráce, včetně stáží. Ukazuje se stále více, že se navzájem potřebujeme a je dobré, když pro volbu jazyka má člověk dobré argumenty, potřebnou motivaci. Tomu by právě návštěvy zástupců firem ve školách nebo naopak exkurze a případné stáže žáků/studentů v různých firmách měly pomoci.

Jak má vypadat finální podoba mapy? Co vše v ní půjde najít?

HD: Bude obsahovat data o základních, středních a vyšších odborných školách, ve kterých se francouzština vyučuje jako předmět nebo jako kroužek, případně má ten potenciál (protože v dané škole působí aprobovaný učitel). Dále tam půjde najít data, o univerzitních programech s francouzštinou, o francouzsko-českých dvojitých diplomech a o univerzitních jazykových centrech, v nichž mohou studenti na různých fakultách ve francouzštině pokračovat, o francouzských jazykových a kulturních centrech a klubech, ale také o firmách a společnostech, které na českém trhu práce hledají pracovníky ovládající francouzský jazyk.

Kdy přibližně bude finální verze? Pokud jsem to správně pochopil, bude postupně aktualizována o další školy a instituce, které se do projektu zapojí.

VBa: Nevíme, zda někdy bude existovat finální verze. Koncem minulého roku jsme spustili pilotní verzi, kterou už je možné používat. Učitelé nám tak mohou dát zpětnou vazbu, kterou pro další práci na mapě potřebujeme. Mapa je průběžně aktualizována, postupně přibývají další údaje o školách, firmách a institucích podle toho, kolik nových vyplněných formulářů obdržíme. Jedná se tu o „živý organismus“, který by měl růst.

HD: Možná budou časem některé „tečky“ i mizet, pokud si někdo nebude přát na mapě dál figurovat. Doufám ale, že celkový počet subjektů bude dál růst. Rádi bychom mapu co nejvíce naplnili informacemi, aby opravdu ty nové formy spolupráce umožňovala a mohlo jí využívat co nejvíce lidí. Chce-li některá škola nebo firma figurovat na mapě, stačí vyplnit přihlašovací formulář na stránkách projektu <https://mapa-francouzstiny.cz/> kvůli souhlasu se zveřejněním a ochraně osobních údajů a za čas se tam objeví. Snažíme se mapu aktualizovat průběžně a i do budoucna bude třeba ji udržovat v aktuální podobě.

Francie nyní předsedá Radě Evropské unie, od července žezlo převezme Česká republika. Francie si dala jako jeden z cílů během svého předsednictví svůj jazyk více propagovat a vydávat třeba i některé dokumenty ve francouzštině. Bude Váš projekt nějak reflektovat/pracovat také s předsednictvím EU?

VBa: Francouzský institut v době předsednictví vkládá velké naděje v prohloubení spolupráce mezi Francií a Českou republikou, ve znovu posílení vzájemných vztahů i v oblasti vzdělávání a pracovního uplatnění. Náš společný projekt do aktivit spojeným s předsednictvím vhodně zapadá. Také učitelé propojují toto téma s prezentací mapy studentům ve chvíli, kdy se rozhodují o nasměrování svého studia. Od učitelů z různých koutů ČR máme tyto zprávy a jsme tomu rádi, za tímto účelem mapa vznikla a vidíme alespoň, že námaha nebyla zbytečná.